

25.32x25.59	1/2	עמוד 22	העיר כל העיר - שבועון ירושלים	06/2022	82154739-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

כך הוקמה מדינה היהודים: על הביקור ההיסטורי של הרצל בארץ ישראל עמ' 22

תרבות ירושלמית

הפינה ההיסטורית: ביקורו היחיד של הרצל בארץ-ישראל

בימים אלה מוצג במוזיאון הרצל העותק המקורי של כתב היד 'אלטנוילנד', אשר נכתב כחמש שנים לאחר הביקור ההיסטורי שלו בארץ-ישראל, ביקור שבו שוכנע הרצל כי זוהי מדינת היהודים

המשלחת הציונית על רקע חומות ירושלים צילום לשכת העיתונות הממשלתית

חסות גרמניה לצ'רטר (ויכיון) - להתיישבות יהודית ולהקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל. קודם לכן הרצל ניסה בקושטא להיפגש עם הסולטן, ולבקש ממנו ויתור על ארץ ישראל, וזאת תמורת כיסוי חובותיה של טורקיה לארצות אירופה. אולם, עבדול חמיד סירב לפגוש את הרצל, וראה בווייתור

ביקורו במקווה ישראל, בנס ציונה וברחובות - השאירו עליו רושם עז. הוא פגש את הח' לוצים מלאי ההתלהבות, המוכנים להקריב עצמם לבניית מדינה יהודית. מטרת הגעתו של הרצל ארצה היתה פוליטית - לצורך פגישה עם הקיסר הגרמני וילהלם השני, שהגיע לביקור ממלכתי בארץ כאורחו של השגריר הטורקי עבדול חמיד השני. הרצל פגש את הקיסר בקושטא וניסה לשכנעו לקבל

אגדה. 'באחרית דבר' לספרו כתב הרצל: "ואילו אם לא תרצו, הרי כל מה שספרתי לכם אגדה היא, ואגדה יוסיף להיות". בספר זה, שנכתב כחמש שנים לאחר ביקורו היחיד והדרמטי בארץ-ישראל, הריצ' צל שוכנע כי העם היהודי קשור רק לארץ ישראל. הוא מנסה להציב את האוטופיה הציונית וחווה לא רק את הקמתה של מדינה יהודית, אלא פורש גם חזון חברתי ומדיני לחברה החדשה. השינויים המתוארים בספר כוללים התפתחויות תרבותיות חברתיות, טכנולוגיות, כלכליות ודמוגרפיות, עירוניות ותעשייתיות לבניית חברת מופת מתקדמת. גישתו הליברלית באה לידי ביטוי בשוויון שדרש שיהיה בארץ ללא הבדל גזע ודת לכל אזרח - וזאת כנגד הגזענות שרווחה בזמנו באירופה. הספר השפיע מאוד על התנועה הציונית ותורגם לשפות רבות. 'אלטנוילנד' עורר גם ביקורות, בשל הטיעון כי ניתן להושיב בארץ מיליוני יהודים, תוך שמירת השוויון עם האוכלוסייה הערבית - וזאת מבלי לנשל אותה.

בעקבות הביקור ההיסטורי בארץ, עשרת הימים (26 באוקטובר - 4 בנובמבר 1898), שהיו משמעותיים ביותר לפעילותו - הרצל גיבש גם את חזונו החברתי-פוליטי. הרצל מצא בארץ יישוב קטן, שמנה 55 אלף יהודים, שהתרכזו ב-20 מושבות ובירושלים, יפו והחיפה. פגישתו עם המתישבים בראשון לציון,

במלאת 120 שנה לכתיבתו של הרומן האוטופי 'אלטנוילנד' על ידי בנימין זאב הרצל, בימים אלה מוצג במוזיאון בהר הרצל העותק המקורי של כתב היד. מילולית שם הספר 'ארץ ישנה-חדשה' (הרצל קרא לו תחילה 'ציון החדשה') והוא מתאר את חזונו של חוזה המדינה, בנוגע ליישוב היהודי העתידי לקום בארץ-ישראל. המוטו שלו ממשיך את ספרו הראשון 'מדינת היהודים' - וכתוב בהבלטה בשערו "אם תרצו אין זו

אדם אקרמן

פורטרט של הרצל

13.87x33.76	2/2	עמוד 24	העיר כל העיר - שבועון ירושלים	06/2022	82154740-1
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

תרבות ירושלמית

עה הארוכה של למעלה מארבע שעות. ביומנו הוא מספר: "העיניים בתא הרכבת הצה, הלוהט והמלא אדם, היו לבלי נשוא, לאור הירח המלא הגענו ירושלימה". בשל האיחור הרב, הגיעה הרכבת לאחר כניסת השבת, עובדה שהדאיגה את הרצל, כי גם כך רבני ירושלים לא הסבירו פנים לפעיי לות הציונית. הרצל הגיע לתחנת הרכבת הישנה, קודה ועייף, אך החליט לא לשכור כרכרה על מנת להגיע למלון קמיניץ ברחוב יפו (שהיה אז המלון המפואר בירושלים), שם הוזמנו הדרים למשלחת. הוא הלך רגלית, נתמך בידי מלווייו. במלון ציפה להם מפח-נפש, כי בגלל האחור נלקחו החדרים על ידי קצינים טורקים. הרצל נאלץ לישון במסדרון. ביומנו כתב "למרות התלאות עשתה עלי העיר באור הלבנה עם שרטוטיה הנהדרים, רושם אריה. נפלאה היא הצלילית של מצודת ציון ושל מגדל דוד". למחרת הרצל עבר להתגורר בביתו של יונס מרקס בממילא (המכונה בית שטרן), ושם קיבל קומה שלמה לרשותו.

הקיסר התפנה לראותו עם המשלחת רק ב-4 בנובמבר. הרצל ניצל את הימים עד אז לסיורים יומיומיים בירושלים. בעיר חיו אז כ-19 אלף יהודים, שהיוו רוב באוכלוסיית ירושלים דאז. הרצל ביקר בכותל המערבי, במגדל דוד, בבית הכנסת 'החורבה', בבית החולים 'ביקור חולים', בקברי המלכים והר הזיתים. בעצת חבריו, הוא נמנע מלבקר בכנסיית הקבר ובמסגדים של הר הבית, מחשש חרם הרבנים. ביומנו כתב במרידות "כל כך הרבה אמונות תפלות וכל כך הרבה קנאות מכל עבר". על הביקור בכותל כתב: "אינני מסוגל להתרגשות עמוקה, שהרי במקום הזה רווחת פשיטת-יד מכור ערת וספרות".

המפגש המצופה עם הקיסר היה ברחוב הנביאים 42, על מגרש רחב ממדים שעליו הוקם מחנה אוהלים. הקיסר קיבל את המשלחת באוהלו המפואר, בחביבות רבה. הוא האזין לנאומו הקצר של הרצל, שסיכם את עיקרי מטרותיה של התנועה הציונית - אך במקום לדבר על סיוע בהיגדת הצ'רטר - דיבר על תמיכה בחקלאות יהודית בארץ. הרצל התאכזב קשות, בשל השינוי שחל בעמדת הקיסר מאז פגישתם בקושטא. המטרה המדינית לא הושגה - אך הרצל לא איבד את אמונתו בהקמת מדינה יהודית בארץ. טרם עזיבתו את ירושלים יצא עם משלחתו לבקר במושבה מוצא. הוא נטע עץ ארוז (מניחים כי היה זה עץ ברוש) שהפך למקום עלייה לרגל - עד שנגדע על ידי ערבים ב-1915.

בדומה לכל דיווחי הסופרים והעיתונאים שביקרו בירושלים בשלהי המאה ה-19, הרצל ראה עיר קטנה ומוזנחת, רחוקה בין החומות ורק שכונות בודדות סביבה. הוא התעצב למראה הלכלוך והעוני, התברואה הירודה והקנאות ששררו בעיה כאדם ששילב חזון במעשה כתב: "אם יבוא יום וירושלים לנו תהיה - מעשי הראשון יהיה לטהרה. כל אשר לא קדוש אצווה לפנות. אחר כך נבנה מסביב למקומות הקדושים עיר חדשה, מרווחת ורבת-אוירה. העיר העתיקה תהיה רק מקום עלייה לרגל. גם עתה בחורבנה ירושלים עודנה עיר יפה, ובבואנו הנה תהיה לאחת הערים היפות בעולם. יד מטפחת תהפוך את ירושלים לאבן-חן - כל הקדוש ייעצר בחומות הקדומות, כל החרש ישתרע מסביב לה".

המשך מעמ' 22

על ארץ ישראל, ראשית התפוררותה של הממלכה העות'מנית. לעומתו הקיסר הגרמני ראה בעין יפה את הרעיון, שתאם את הרחבת ההשפעה הגרמנית, באזור גאו-פוליטי כה חשוב. וילהלם השני העלה את ההצעה הציונית בפני הסולטן, אך גם הוא נתקבל בסירוב מוחלט שלו לדון בנושא. הרצל לא ידע כי בעקבות קשיחותו של הסולטן, ויתר וילהלם על קידום יעד זה של התנועה הציונית. הקיסר לא גילה עובדה זו להרצל - ורק אמר לו "בוא ניפגש בירושלים". הרצל לא יכול היה לסרב למפגש כזה. הוא יצא למסע לארץ ללא הכנה מוקדמת, ישירות מקושטא - בליווי משלחת ציונית קטנה, שכללה את שני עוזריו הנאמנים דוד וולפסון ומקס בודנהיימר. הרצל שאחרי הקונגרס הציוני שזכור בבול ב-1897, זכה לפרסום רב כמנהיג היהודים - עשה הכל כדי להצניע נסיעה זו - והציגה כסיוע ע"י תונאים, זאת על מנת שלא ליצור עוינות מצד הסולטן שחשש מפעילות ציונית בארץ ישראל.

ברם, הקיסר החשדן בשומעו על המסע הזה, מינה איש משטרה מיוחד שיפקח עין על מעשי הרצל - ואף צייד אותו בפקודת מעצר למקרה הצורך. הרצל אף קיבל אזהרות ממוקדריו, כי ייזהר מהתנקשות בארץ והתייחס לאזהרה זו ברצינות רבה.

הרצל ומלווייו יצאו בספינה מקושטא שהפליגה לאלכסנדריה - ושם החליפו לספינה שהביאה אותם ליפו. ביפו המתין להם דוד שוב, מייסד ראש-פינה ופעיל ציוני, שהובא בסוד ביקורו של הרצל בארץ. משך יומיים הוא ליווה את המשלחת שהתאכסנה ביפו, לסיור במושבות. הצילום שנחרט מימים אלו הוא של פגישת הרצל, בשער הכניסה למקווה ישראל, עם הקיסר וילהלם, שעבר בסמוך עם פמלייתו רכוב על סוסו. בראותו את הרצל מרחוק - עצר הקיסר את סוסו, לחץ את ידו והחליף עמו דברי ברכה. וולפסון הנציח פגישה זו בשני צילומים במצלמתו, אך רק אחד הצליח והשני בחלקו - ונעשה ה"פוטומונטאז" המפורסם ממפגש אקראי זה.

לאחר הביקורים המלהיבים במושבות, עלתה המשלחת ביום שישי לירושלים. הרצל שלא חש בטוב, סבל מאוד מהנסיי

חדרו המשוחרר של הרצל במוזיאון בהר הרצל בתמונה קטנה הכובע של הרצל בסיורו בארץ

צילומים לשכת העיתונות הממשלתית, אדם אקדמן

הכותב הוא אדם אקדמן, מחבר הספרים: "181 אתרים בירושלים" ו"ירושלים המסתורית: 99 אתרים חבויים".